הִלְכוֹת תַּעֲנִית סִימָן תקעז תקעח תקעט

וּמְבַקְּשִׁים רַחֲמִים. [ב]וְאִם הָעָנְיָן (ד) נָחְפָּז וְאֵין פְּנַאי לְהַתְרִיעַ כְּסֵדֶר שְׁאָר תַּעֲנִיּוֹת, אֵין גּוֹזְרִין בּוֹ תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר, שֶׁאֵין הַצִּבּוּר יְכוֹלִים לְהִתְעַנּוֹת בְּכָל יוֹם, אֶלָּא מַתְרִיעִין בְּכָל יוֹם וּבְכָל תְּפִלָּה, וּבְהַתְרָעָה בַּפֶּה דַּי. וְאִם (ה) הַיְחִידִים רוֹצִים לְהִתְעַנּוֹת, רְשָׁאִים הֵם בְּכָךְ וּבְהַתְרָעַת הַפֶּה, דְּהַיְנוּ (ו) [ג]בַּעֲנֵנוּ אָבִינוּ עֲנֵנוּ [ג]אוֹמֵר יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת כַּעַסְךָ, וְיִגְלוּ רַחֲמֶיךָ עַל מִדּוֹתֶיךָ, וְתִתְנַהֵג עִם בָּנֶיךָ בְּמִדַּת רַחֲמִים, וְתִכְּנֵס לָהֶם לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין, וּבְטוּבְךָ הַגָּדוֹל רַחֵם עֲלֵיהֶם, שֶׁאֵין פֶּרְעָנוּת בָּא לָעוֹלָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וְהֵם עַמְּךָ וְנַחֲלָתֶךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְאֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל לֹא רֹב רָעָה וְלֹא רֹב טוֹבָה, הִשְׁפַּעְתָּ עֲלֵיהֶם רֹב טוֹבָה, אֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל, כַּעַסְתָּ עֲלֵיהֶם, אֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל, יְהִי רָצוֹן שֶׁיְּהֵא רָוַח בָּעוֹלָם, וּזְכֹר רַחֲמֶיךָ:

ב שָׁם בְּהַרְשָׁבַ״ץ בְּשֵׁם רַבֵּנוּתָא. ג שָׁם מָרְכֶּכְת מִתְּפִלּוֹת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע כֹּהֵן גָּדוֹל וְשֶׁל חוֹנִי הַמַּעְגֵּל.

תקעח שֶׁכָּל יָחִיד יִתְעַנֶּה וְיִתְפַּלֵּל עַל צָרָתוֹ. וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

א טוּר בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ם בְּפֶרֶק א׳ (ה״ט) מֵהִלְכוֹת תַּעֲנִית, וְכָתַב הָרַב הַמַּגִּיד אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ הַכְרַע מִן הַגְּמָרָא דְּבָרִים נִרְאִין הֵם מִדְּבָרָיו הַתְּשׁוּבָה לְחַפֵּשׂ בְּדִבְרָיו בְּצַע צָרָתוֹ. ב מִבְּרַיְיתָא (י.) דִּיחִידִים מַפְסִיקִים לְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים.

א [א]כְּשֵׁם שֶׁהַצִּבּוּר מִתְעַנִּים וּמִתְפַּלְּלִים עַל צָרָתָם, (א) כָּךְ כָּל יָחִיד מִתְעַנֶּה וּמִתְפַּלֵּל עַל צָרָתוֹ. כֵּיצַד, הָיָה לוֹ חוֹלֶה אוֹ תּוֹעֶה בַּמִּדְבָּר אוֹ חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, יֵשׁ לְהִתְעַנּוֹת וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּתַעֲנִיתוֹ. (ב) [ב]וְלֹא יִתְעַנֶּה בְּשַׁבָּת וּמוֹעֵד חֲנֻכָּה וּפוּרִים (ג) וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ:

תקעט סֵדֶר תְּפִלּוֹת בְּאֵלּוּ הַתַּעֲנִיּוֹת. וּבוֹ ג׳ סְעִיפִים:

א מִשְׁנָה תַּעֲנִית ט״ו (ע״א). ב בְּגְמָרָא שָׁם ט״ז (ע״א) מְפָרֵשׁ טַעְמָא בֵּירוּשַׁלְמִי (פ״ב ה״א), רַשׁ״י (ד״ה ולמה). ג רַמְבַּ״ם בְּפֶרֶק ד׳ (ה״א), וְכָתַב הַבַּיִת יוֹסֵף וְלֹא יָדַעְתִּי מְנַיִן לוֹ. ד מִמְּרָא דְּרַב יִצְחָק שָׁם (י׳) [טז.]. ה בְּרַיְיתָא שָׁם (טז.). ו שָׁם ט״ז (ע״א). *) (מַה שֶּׁהִנֵּיחַ מְצִוָּה וּמוֹדִיעַ וּמַזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל נִקְרָא קְבָלָה. בֵּית יוֹסֵף). ז מִשְׁנָה שָׁם (טו.).

א [א]בְּכָל יוֹם מִשְּׁבָעָה תַּעֲנִיּוֹת אַחֲרוֹנוֹת שֶׁל גְּשָׁמִים מִתְפַּלְּלִים עַל סֵדֶר זֶה, [*] מוֹצִיאִים אֶת (א) הַתֵּבָה (פ) (ב) לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, וְכָל הָעָם מִתְקַבְּצִים [ב]וּמִתְכַּסִּים (ג) (ג) בְּשַׂקִּים, וְנוֹתְנִים אֵפֶר מַקְלָה (פְּרוּשׁ, אֵפֶר שֶׁל דָּבָר שֶׁנִּשְׂרַף, לְאַפּוּקֵי עָפָר בְּעָלְמָא שֶׁגַּם הוּא נִקְרָא אֵפֶר) (ד) עַל גַּבֵּי הַתֵּבָה [ג]וְעַל גַּבֵּי סֵפֶר תּוֹרָה, כְּדֵי לְהַגְדִּיל הַבְּכִיָּה וּלְהַכְנִיעַ לִבָּם, וְאֶחָד מִן (ה) הָעָם נוֹטֵל הָאֵפֶר וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁ הַנָּשִׂיא וּבְרֹאשׁ אַב בֵּית דִּין [ד]בִּמְקוֹם הַנָּחַת תְּפִלִּין כְּדֵי שֶׁיְּכַלְּמוּ וְיָשׁוּבוּ, (ו) וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ. וְאַחַר כָּךְ מַעֲמִידִים בֵּינֵיהֶם זָקֵן חָכָם, וְהֵם יוֹשְׁבִים. [ה]לֹא הָיָה שָׁם זָקֵן חָכָם, מַעֲמִידִין חָכָם. לֹא הָיָה שָׁם לֹא זָקֵן וְלֹא חָכָם, מַעֲמִידִין אָדָם (ז) שֶׁל צוּרָה. [ו]וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶם דִּבְרֵי כִּבּוּשִׁים (פְּרוּשׁ, דְּבָרִים שֶׁכּוֹבְשִׁין וּמְעוֹרְרִין הַלֵּב לִתְשׁוּבָה), אַחֵינוּ, לֹא שַׂק וְלֹא תַּעֲנִית גּוֹרְמִים, אֶלָּא תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּאַנְשֵׁי נִינְוֵה וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת שַׂקָּם וְאֶת תַּעֲנִיתָם, אֶלָּא ׳וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם׳, *)וּבַקַּבָּלָה הוּא אוֹמֵר ׳קִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בִּגְדֵיכֶם׳. וּמוֹסִיף בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ כְּפִי כֹּחוֹ עַד שֶׁיַּכְנִיעַ לִבָּם וְיָשׁוּבוּ תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה. (ח) וְאַחַר שֶׁגּוֹמֵר זֶה דִּבְרֵי כִּבּוּשִׁים [ז]עוֹמְדִים בִּתְפִלָּה, וּמַעֲמִידִים שְׁלִיחַ צִבּוּר הָרָאוּי לְהִתְפַּלֵּל בְּתַעֲנִית אֵלּוּ, וְאִם הָיָה אוֹתוֹ שֶׁאוֹמֵר דִּבְרֵי כִּבּוּשִׁים רָאוּי

בְּאֵר הֵיטֵב

(ג) **בַּעֲנֵנוּ.** וּבְקָרְאָקָא נוֹהֲגִים שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְהַצִּבּוּר אוֹמְרִים רְצוֹי זֶה בְּשׁוֹמַע תְּפִלָּה כְּשֵׁשׁ הַרְבֵּה גְּשָׁמִים, עַיֵּן סִימָן קי״ז סָעִיף ב׳:

א (פ) **לְרִחוּבָהּ.** וְאִם אֵין יְכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל בְּרְחוֹב מִפְּנֵי הָעוּבְדֵי כּוֹכָבִים, יִתְפַּלְּלוּ בְּבֵית אַחַר. עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א): (ג) **בְּשַׂקִּים.** לְמַעְלָה עַל בִּגְדֵיהֶם. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב)

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

א **[בשו״ע] מוֹצִיאִים אֶת הַתֵּבָה כו׳.** וְעַיֵּן בְּשוּ״ת נוֹדַע בִּיהוּדָה מַהֲדוּרָא תִּנְיָנָא (סי׳ קט) שֶׁהוֹרָה שֶׁאֵין לְהוֹצִיא סֵפֶר תּוֹרָה לְבֵית הַקְּבָרוֹת בְּעֵת צָרָה, שֶׁמְּחַמַּת שֶׁאֵין בְּקִיאִין בְּחַסְרוֹת וְיִתְרוֹת יֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁיַּעֲשׂוּ קְלָקוּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֹהַר (אחרי עא.) שֶׁפַּעַם אַחַת עָשׂוּ כֵּן וְהָיָה בְּסֵפֶר תּוֹרָה חָסֵר וְא״ו מִן ׳שׁוֹטֵעַת׳ וְכִמְעַט שֶׁגָּרְמוּ חָרְבָּן גָּדוֹל עַיֵּן שָׁם, וְעַיֵּן בִּבְרֵכִי יוֹסֵף סִימָן קל״ה (סי״ג) שֶׁכָּתַב כֵּן בְּשֵׁם גְּדוֹלִים שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בְּשַׁעֲרֵי אֶפְרַיִם שַׁעַר ט׳ סָעִיף מ״ה דְּאַף שֶׁקּוֹרִין מִסֵּפֶר תּוֹרָה הֲהִיא וְהִיא מֻחְזֶקֶת בְּכִשְׁרוּת, אֵין לְהוֹצִיאָהּ לְבֵית הַקְּבָרוֹת, עַיֵּן שָׁם וּבְפִתְחֵי שַׁעֲרִים מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בָּזֶה:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

תַּעֲנִית הַמְּבֹאָר בְּסִימָן תקע״ה (סעיפים ב׳-ד׳), וְעַיֵּן בְּבֵית יוֹסֵף: (ד) **נָחְפָּז.** פְּרוּשׁ שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת רְצוּפוֹת, מִפְּנֵי שֶׁסַּכָּנָתוֹ בְּכָל יוֹם כְּגוֹן עִיר שֶׁהַקִּיפוּהָ עַכּו״ם וּכְהַאי גַּוְנָא, וּלְפִי עִנְיָנִם אֵין מָקוֹם לְתַעֲנִית בְּהַ״ב, וּבְכָל יוֹם אִי אֶפְשָׁר לִגְזֹר תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר, לְפִיכָךְ אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית כְּלָל: (ה) **הַיְחִידִים רוֹצִים לְהִתְעַנּוֹת.** אֲפִלּוּ רְצוּפִים, וְלֹא חִיְישִׁינַן שֶׁמָּא יֶחֱלֶה וְיִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת [מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ג)]: (ו) **בַּעֲנֵנוּ.** הִנֵּה בְּדִבְרֵי מֹשֶׁה מַשְׁמַע שֶׁרָאוּי לוֹמַר עֲנֵנוּ אַחַר הַתְּפִלָּה בְּדָרְכּוֹ אֶלֶף בֵּית כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים בַּעֲשָׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, וְלֹא רָאִיתִי נוֹהֲגִין כֵּן, אֶלָּא הַמְּנָהָג בְּמִדִּינוֹתֵינוּ שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר רְצוֹי זֶה בְּשׁוֹמַע תְּפִלָּה כְּשֵׁשׁ הַרְבֵּה גְּשָׁמִים [מִפְּרֵי מְגַדִּים (א״א סק״ד) וּמָגֵן אַבְרָהָם (סק״ד)]:

א (א) **כָּךְ כָּל יָחִיד מִתְעַנֶּה וְכוּ׳.** שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַתַּעֲנִית הוּא מִדְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה וְהַכְנָעָה, כָּל יָחִיד וְיָחִיד מֻחְיָב לְחַפֵּשׂ בְּדִרְכָיו בְּעֵת צָרָתוֹ וְלָשׁוּב אֶל ה׳ [מַגִּיד מִשְׁנֶה (פ״א ה״ט)]. וְכָתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (א״א) דְּמַשְׁמַע מִלְּשׁוֹן זֶה דְּיֵשׁ עָלָיו חִיּוּב לְהִתְעַנּוֹת, וְכֵן מְצַדֵּד הַבַּ״ח עַיֵּן שָׁם: (ב) **וְלֹא יִתְעַנֶּה וְכוּ׳.** וַאֲפִלּוּ קִבֵּל עָלָיו שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה וּפָגַע בָּהֶם יָמִים אֵלּוּ, מְסַפְּסְקִין [מַגִּיד מִשְׁנֶה (שם)]. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן תקע״ב (ס״ה): (ג) **וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ.** וְעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר [לְבוּשׁ]:

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehador - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah